

HUR OMFATTANDE ÄR ARBETSLIVSKRIMINALITETEN INOM BYGGSEKTORN? - EXPERTERNAS BEDÖMNING

2021-06-24



wsp

HUR OMFATTANDE ÄR ARBETSLIVSKRIMINALITETEN INOM BYGGSEKTORN? - EXPERTERNAS BEDÖMNING

KUND

Byggmarknadskommisionen

KONSULT

WSP Advisory

121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7
Tel: +46 10-722 50 00
WSP Sverige AB
Org nr: 556057-4880
wsp.com

KONTAKTPERSONER

Kristina Westermarck, ansvarig konsult
Kristina.westermarck@wsp.com

INNEHÅLL

1	BAKGRUND OCH UPPDRAGET	4
1.1	METOD	4
2	SAMMANFATTNING	6
3	UPPSKATTNING AV OMFATTNING	7
3.1	SAKNAR ARBETSTILLSTÅND	7
3.1.1	Hur stor andel av byggnadsarbetarna i Stockholm bedöms befinna sig på arbetsplatsen utan arbetstillstånd/illegalt?	7
3.2	FUSK MED SKATT	9
3.2.1	Hur stor andel av svenska byggföretag bedöms undandra staten skatteinkomster på ett olagligt sätt?	9
3.2.2	Hur stor andel av utländska byggföretag bedöms undandra staten, i Sverige eller hemlandet, skatteinkomster?	11
3.3	SAKNAR KOLLEKTIVAVTAL	12
3.3.1	Hur stor andel av byggnadsarbetare i Stockholm, svenska eller utländska, bedöms arbeta i företag som saknar kollektivavtal?	12
3.3.2	Hur stor andel av de som saknar kollektivavtal bedöms arbeta till löner som väsentligt understiger kollektivavtalsenlig lön, mindre än 50%?	13
3.4	HAR MEN FÖLJER INTE KOLLEKTIVAVTAL	14
3.4.1	Hur stor andel av byggnadsarbetarna i Stockholm bedöms få en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?	14
3.4.2	Hur stor andel av byggnadsarbetarna i utländska företag verksamma i Stockholm bedöms arbeta för en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?	15
3.5	BRISTER I ARBETSMILJÖN	16
3.5.1	Hur stor andel av byggarbetsplatserna bedöms ha allvarliga arbetsmiljöbrister?	16
4	DISKUSSION OCH SLUTORD	17
4.1	VAD BEDÖMS SOM VÄRST?	17
4.2	VAD GÖRA?	18
4.2.1	Kontroll av kontrollen	18
4.2.2	Myndighetssamverkan – ett steg i rätt riktning, men inte optimalt idag	19
4.2.3	Svenska modellen som verktyg?	21
4.3	SLUTORD	21
5	BILAGA 1 INTERVJUADE EXPERTER	22
6	BILAGA 2 SPANNEN	23

1 BAKGRUND OCH UPPDRAGET

Under de senaste åren har flera initiativ tagits för att komma till rätta med kriminalitet och oegentligheter inom byggsektorn. Ett sådant initiativ är Bygghandelskommissionen som under 2020-2021 utreder möjligheterna att komma till rätta med kriminalitet och fusk inom byggsektorn. Kommissionen är finansierade, men oberoende av, de stora byggföretagen och organisationerna inom sektorn.

Detta uppdrag genomförs av WSP på uppdrag av Bygghandelskommissionen och syftar till att undersöka hur ett antal experter bedömer omfattningen av arbetslivskriminalitet inom byggsektorn.

Att komma tillrätta med arbetslivskriminalitet inom bygg är en fråga som fått uppmärksamhet på sistone. Initiativ som Bygghandelskommissionen är ett exempel, Fair play bygg¹ är ett annat. Riksrevisionen publicerade nyligen en rapport om statens insatser mot exploatering av arbetskraft – en fråga som återkommer i relation till arbetslivskriminalitet inom bygg². Riksrevisionens rapport inleds med att konstatera att myndigheter saknar vetskap om omfattningen, i detta fall avgränsat till arbetskraftsexploatering, och har därför svårt att utforma relevanta insatser. Detta är dock inte enbart så för myndigheter, avsaknad av kunskap om omfattningen är genomgående även hos representanter för branschen.

I denna rapport avgränsas arbetslivskriminalitet till bedömningar av omfattning av illegal arbetskraft, skatteundandragande, lönedumpning, arbetsvillkor, och allvarliga brister i arbetsmiljön. Allt som beskrivs i intervjuerna är nödvändigtvis inte olagligt i juridisk mening, mycket hamnar i en gråzon men tjänar som illustrativa exempel på hur oegentligheter tar sig praktiska uttryck.

Den geografiska avgränsningen är Stockholm, men i intervjuerna lyfts exempel från andra svenska storstadsregioner. Att det är storstadsgeografien som är i fokus baseras på en förförståelse att det är främst i dessa marknader som arbetslivskriminalitet är mest utbredd, en förförståelse som bekräftas i intervjuerna.

1.1 METOD

Denna rapport baseras på en explorativ kvalitativ intervjustudie. Att den är explorativ beror på att ingen sitter inne med det "rätta svaret". Alla intervjuade experter är dock överens om att det förekommer fusk och arbetslivskriminalitet inom bygg och att det är ett allvarligt problem med allvarliga konsekvenser, men ingen kan säga exakt omfattningen, men alla gör en kvalificerad bedömning av problemets omfattning.

Intervjuerna genomfördes i två omgångar. I första omgången fick respektive expert själv resonera om hur hen bedömer omfattningen av respektive problematik. Inför omgång två sammanställdes det spann som framkom från

¹Fair Play Bygg drivs av Bygghandels Stockholm-Gotland och Stockholms Bygghandelsförening. Syftet är att skapa sunda och trygga arbetsplatser där företagen kan konkurrera på lika villkor." <https://fairplaybygg.se/sv/>

² Riksrevisionen, 2020, Statens insatser mot exploatering av arbetskraft – regelverk, kontroller samt information och stöd till de drabbade. Rapport 2020: 27

första intervjurundan och under runda två fick de intervjuade ta ställning till detta spann och nyansera, justera baserad på deras expertis. Det spann som redovisas i denna rapport är en samlad bedömning utifrån de båda intervjurundorna. Se bilaga 2 för spannet efter första respektive andra intervjuomgången.

Totalt intervjuades elva individer som uttalade sig som representanter för tre olika myndigheter (totalt sex personer), fackliga företrädare (totalt tre personer), branschen (två personer) vid två tillfällen. I rapporten anonymiseras intervjuerna med bokstavskod och siffran 1 för första omgången och siffran 2 för andra (A1-2, B1-2 osv). Se bilaga 1 för lista över experterna som intervjuats.

Det är en svår uppgift att ta reda på något som ingen riktigt vet. De experter som valts ut av Bygghandelskommissionen gör sina bedömningar utifrån sina respektive professioner och alla medger att det är svårt att veta säkert, men gör ändå en kvalificerad bedömning. Spannen som presenteras i rapporten ska inte tas som hela sanningen, men ska ses som en kvalificerad fingervisning om storleksordningen.

Majoriteten av de intervjuade är i operativ verksamhet, ute på fältet eller har varit ute på fältet. Vissa är nyblivna pensionärer med mångåriga erfarenheter bakom sig medan andra är mitt i karriären.

Flera av de intervjuade reflekterar över huruvida deras arbetsvardag är representativ för "verkligheten". De inser snabbt att de ser ett skevt urval, de får inblick i de svartaste delarna av bygg men stöter sällan på det vanliga och korrekta. Som en expert uttrycker det: "att man bara ser avarterna. Det präglar oss." (D2). Detta är dock något experterna, i den utsträckning det går, tagit hänsyn till i sin bedömning.

Rapporten struktureras kring uppdragets frågor. Vid varje fråga presenteras det spann som kommit fram, därefter följer en redogörelse för återkommande och förklarande resonemang som fördjupar varför spannet ser ut som det gör. Spannet är ett resultat, men de bör inte tolkas utan de kvalitativa resonemangen som respondenterna för.

Fokus i intervjuerna har varit frågorna och att resonera kring de specifika problemområdena, men det är tydligt att de olika problematikerna hänger ihop och att det är svårt att inte diskutera problemen som en samlad utmaning för samhället i stort. Dessa övergripande resonemang är samlade i rapportens sista kapitel utifrån vad som ses som värst samt vad som behöver göras.

Uppdraget har inte handlat om att bedöma sanningshalten utan syftet är att synliggöra problematiken i omfattning men även på vilket sätt arbetslivskriminaliteten tar sig praktiska uttryck. Det gör att det i många fall är ett empiriskt material som präglas av alltifrån anekdoter, självupplevt till resonemang baserade på statistik eller annan publicerad kunskap. Källan till resonemangen värderas inte i denna rapport.

2 SAMMANFATTNING

Arbetslivskriminalitet inom byggsektorn är ett reellt problem, men det är samtidigt svårt att uttala sig om storleken. Spannen i rapporten ska ses som ett försök, inte en slutgiltig sanning, men en fingervisning som tillsammans med mer kvalitativa resonemang förhoppningsvis ska kunna tjäna som underlag för fortsatt diskussion. För något som framkommer i intervjuerna är just behovet att medvetandegöra och synliggöra problemens existens för att belysa negativa konsekvenserna för bygg som bransch, men även för samhället i stort i termer av förlorade inkomster till välfärden.

Nedan sammanfattas återkommande reflektioner från experterna som intervjuats.

- Omfattningen beror på vilken del av bygg man menar. Vissa delar anses mer utsatta (fysiskt krävande moment som rivning, ställning). Även privatsektorn, ROT; anses mer utsatt än övrigt. När det kommer till kompetenser ses spetskompetenser, svenska såväl som utländska, som en mindre utsatt grupp
- Återkommande narrativ om att seriösa (svenska) företag måste fuska för att ha en chans att vinna affären och verka på marknaden
- Stor skillnad mellan svenska och utländska aktörer. De som kommer till Sverige som utländsk arbetskraft är i många fall en utsatt grupp, framförallt de från tredje land
- Fuskar man med det ena fuskar man med det andra
- Sverige har en alltför "naiv" uppfattning om att arbetslivskriminaliteten ska lösas mellan parterna genom svenska modellen
- Se bortom fasaden, kollektivavtal och ok löner på ytan, men hur är det i verkligheten?
- Finns en återkommande frustration över att kontrollerna är för ytliga och flera undrar varför de utländska entreprenörerna ens skulle göra rätt när risken att åka dit upplevs som så liten.
- De större byggföretagen anses ha ordning på sina papper, men är samtidigt beroende av underentreprenörer (UE) och då det händer att de handlar upp oseriösa aktörer blir de indirekt del av problemet
- Myndighetssamverkan är ett steg i rätt riktning men det kvarstår utmaningar kopplade till att dela information mellan myndigheter såväl som uppfattningen om problemet *inom* myndigheter

3 UPPSKATTNING AV OMFATTNING

Hur kan man göra en bedömning av omfattningen av något som är kriminellt – hela iden med ljusskygg verksamhet är att den ska vara just dold från kontroll och insyn.

Svårt att kvantifiera för de som är där ute vill inte att det ska gå att räkna på. (J2)

Så fort vi har börjat jobba med en fråga och hittat mönster, då justerar de mönstret så de går under radarn. (E1)

Alla intervjuade kan dock beskriva problematiken och i det finns tydliga återkommande mönster, och det är dessa narrativ som beskrivs för respektive fråga nedan.

Spannet som redovisas vid varje fråga är en samlad bedömning baserad på samtliga svar och resonemang. Syftet med spannet är att fånga den omfattning flest menar är mest rimlig.

3.1 SAKNAR ARBETSTILLSTÅND

Många utländska arbetare är på svensk arbetsmarknad utan att det är problematiskt, i vissa fall anses det vara en förutsättning för att få ett jobb gjort i tid. Det gäller exempelvis utstationerade arbetstagare, asylsökande som inväntar besked, EU-medborgare som på egen hand sökt sig till Sverige för att arbeta och andra som fått tillstånd att arbeta. Men, det finns också arbetstagare, så kallade tredjelandsmedborgare, som saknar arbetstillstånd och därmed befinner sig illegalt i landet eller i vart fall på arbetsplatsen. Det är denna grupp denna fråga handlar om.

3.1.1 Hur stor andel av byggnadsarbetarna i Stockholm bedöms befinna sig på arbetsplatsen utan arbetstillstånd/illegalt?

Uppskattad omfattning

5-30 procent

Bedömningen är att 5-30 procent av byggnadsarbetarna i Stockholm befinner sig på arbetsplatsen utan arbetstillstånd/illegalt. Det är ett brett spann vilket är ett direkt resultat av stor spridning i svaren, det är svårt att nå en samsyn i denna fråga. En anledning till spridningen är att respondenterna ser att det är stor skillnad mellan olika branschsegment, vilket gör att det är svårt att tala om "ett spann". Alla intervjuade medger att problemet finns, men flera trycker på att förekomsten är större inom arbetsintensiva delar av bygg som rivning, ställningsbyggande, murare och ROT sektorn såväl som mindre byggen lyfts som mer drabbad. Det bedöms som mindre vanligt bland de yrken som besitter någon form av specialistkompetens, oavsett om det är svenska eller utländska. På så sätt är förekomsten av illegal arbetskraft kontextberoende.

Det skiljer sig åt mellan olika byggskeden. I början inte så mycket osunt, då är det ofta stora dyra maskiner ..och i slutskedet är det finsnickeriet, specialkompetens och de är svåra att hitta i det grådassiga segmentet. (F1)

I intervjuerna beskrivs hur byggen med krav på personalliggare och andra kontrollsystem (ID06 till exempel) har en betydligt mindre andel, medan privata sektorn (ROT) anses mer drabbad.

På stora byggen, de flesta har pappren i ordning, det är de mindre byggena det handlar det om. (G1)

De som har personalliggare och är juridiska personer då är det 20-30 procent, är vi enbart i ROT då är det 50 plus. (I2)

Problemet med arbetskraft utan rätt tillstånd problematiseras utifrån regler kring inom vilken bransch hen får vara verksam. Som arbetare kan du vara i Sverige för att arbeta inom en viss bransch, men det händer att den individen byter bransch utan att söka nytt tillstånd.

De är här för att jobba i hotell och restaurang men utför sen byggjobb med en helt annan lönebild. (H1)

Illegal arbetskraft beskrivs i intervjuerna som en utpräglad storstadsproblematik, det bedöms som mer vanligt förekommande i Stockholm, Göteborg och Malmö. Därmed inte sagt att det inte finns i resten av landet, men det bedöms förekomma i mindre utsträckning. Det förklaras med att efterfrågan på byggarbetskraft är störst i Stockholmsregionen och då finns det även en högre andel utländsk arbetskraft. Det beskrivs vidare som att det finns stora pengar att tjäna och då är det "bäst" att agera någonstans där det är enklare att försvinna i mängden, det vill säga en större stad.

Resten av landet [bortom Stockholm] – ser inte alls ut så, där har man koll på var det byggs. Har koll på firman, och chefen träffar ombudsmannen på Konsum. Blir anonymt och man kan lättare flyga under radarn i Stockholm. (H1)

Var arbetskraften kommer ifrån beskrivs ha ändrats över tid. I intervjuerna beskrivs ett skifte från stor andel polska arbetare till att alltmer handla om arbetskraft från utanför EU. Det geografiska skiftet sägs bero på ändrade arbetsvillkor i Polen med en högre lönebild och en högre medvetenhet om sin rätt som arbetare.

Det är svårt att få polsk arbetskraft för de har bra betalt hemma. (C1)

Klar förändring var folk kommer ifrån, färre polacker, de vill ha lite mer nu. (E1)

Idag är den polska arbetskraften medlemmar i facket, de vet vad de har rätt att kräva. (H1)

Däremot beskrivs polska (eller andra till Sverige geografiskt närliggande länders) bolag vara en viktig del i att få in utländsk arbetskraft, illegal såväl som legal, i Sverige. När de intervjuade ska beskriva upplägget återkommer beskrivningen att arbetskraften kommer till Sverige i flera led. Något förenklat beskrivs att ett polskt företag har verksamhet i Sverige och hämtar arbetskraft från Ukraina, Belarus, Uzbekistan eller annat land utanför EU.

Egentligen är det svart arbetsförmedling, svenska bolaget beställer arbetskraft från Polen och de skickar över ukrainsk arbetskraft. (G1)

De som har utländsk arbetsgivare, är svårt att kontrollera... 9 av 10 från Vitryssland jobbar för lettiskt bolag. (A2)

I relation till detta återkommer frågan om kontroll och huruvida de kontroller som görs fångar problemet. Något förenklat resonerar merparten av de intervjuade att man inte enbart kan förlita sig på intyg och papper och tro att allt går rätt till ute på bygget.

Ingen ringer upp och kontrollerar om medarbetaren verkligen finns hos företagen. Ingen stämmer av listan. (J1)

Mer grävande kontroller efterfrågas, men vem ska göra kontrollerna? Branschen har en viktig roll i det, men det beskrivs samtidigt som att platschefens roll inte riktigt rymmer även denna funktion.

[Det stora byggföretaget] ville göra rätt, men de har inte skaffat sig rätt personer som ska titta på personerna. Stackars platschef som ska vara bygglédare och gränspolis. (E1)

Ett annat återkommande perspektiv är att arbetskraften får vara i Sverige, men att de arbetar under dåliga arbetsförhållanden och att det egentligen är det stora problemet, vilket återkommer senare i rapporten.

De jobbar under grisiga förhållanden, men de får vara här. (B1)

3.2 FUSK MED SKATT

Att det förekommer att företag fuskar med skatten är något som ofta lyfts när man talar om arbetslivskriminalitet. Det kan gälla svenska företag såväl som utlandsregistrerade företag som utför byggnadsarbete i Stockholm.

3.2.1 Hur stor andel av svenska byggföretag bedöms undandra staten skatteinkomster på ett olagligt sätt?

Uppskattad omfattning 10-30 procent

Denna fråga rymmer flera olika perspektiv och frågan breddas snabbt att handla om förutsättningar för företag att följa lagar och regler. Med det menas att det är svårt för även seriösa att hålla sig på rätt sida lagen om de ska vinna affären. De anser sig alltså "tvingade" till oegentligheter.

Fler och fler som är seriösa som vill driva företag känner sig tvingade att tulla på regler för att kunna överleva. (F1)

Handlar om att svenska företag måste hålla på att fuska för att kunna vara kvar i branschen. (D2)

Pressar priser, det är inte som om [stora byggföretagets] ledning vill fuska, men pressen finns där som leder till fusk. (E1)

Utöver känslan att behöva "tulla på regler" återkommer flera verksamma inom branschen till den strukturomvandling som under de senaste

decennierna gjort att stora byggbolag har allt mindre andel egenanställd byggpersnol. Att inte ha egen persnol utan förlita sig på underentreprenörer (UE) ses som en risk i sig.

Om vi backar 15 år då hade de stora byggbolagen 80 procent egen persnol, tog in UE för att stötta upp...Nu har ingen egen persnol förutom arbetsledarna. Blir UE som tar in UE och så vidare. (E1)

Sen minskas ju andelen egen persnol år efter år så det skjuts uppåt, man använder bemanningsföretag och UE som i sin tur tar in UE. (D2)

Att ha egen arbetskraft ger kontroll. Uppstyckningen gör det svårare för platschefer att hålla koll, UE tar in egna UE. (B1)

Byggbolagen blir på så sätt beroende av underentreprenörernas arbetskraft. Flera gör kopplingen att de stora drakarna handlar upp utan tillräckliga kontroller, vilket gör att mindre nogräknade företag kommer in på marknaden. Återkommande är att UE leden beskrivs som de svagaste länkarna där problemen oftast uppstår. Ju fler led desto större risk för oegentligheter tycks vara den gängse bilden.

Även om många stora har hög svansförling har de en lång väg att gå, lägsta pris styr och då genar man. Kapat av mycket av sin persnol och förlitar sig på UE. ... Många klipper hörn lite här och där för att överleva. (I2)

Drakarna sköter sina skatter och avgifter, men de handlar ju upp andra. (A1)

Större byggare tar in en okänd UE, blundar. Större bolagen oftare så på sluttampen, de är medskyldiga till den här problematiken. (I1)

Framförallt [utländska] UE som fuskar, men även de svenska aktörerna hamnar i ett läge där de behöver hantera frågorna för att få jobben. (H1)

Men, de oegentligheter som sker hos "de stora drakarna" med "hög svansförling" kommer då och då upp till ytan och det finns en uttalad strävan att de stora ska gå i bräsch för att få till en renare bransch. De står dock för stora volymer vilket gör att de ofta hamnar i strålkastarljuset. Men, de stora bedöms till största del ha sina papper och avtal i ordning, så den arbetslivskriminalitet som kopplas till skatt (tillika illegal arbetskraft) kopplas snarare till de underentreprenörer som anlitas av de större företagen. Och då framförallt underentreprenörer som visar upp en vit fasad vilket gör att de är svåra att kontrollera enbart genom intyg, blanketter och papper.

Finns de som är helsvarta som har en liten vit del, och de är svåra att hitta. (J1)

Frontföretag som ser fint ut, sen en annan som genomför. (E1)

3.2.2 Hur stor andel av utländska byggföretag bedöms undandra staten, i Sverige eller hemlandet, skatteinkomster?

Uppskattad omfattning

50-75 procent

Om det bland de intervjuade är svårt att bedöma ett spann för hur stor andel företag som undandrar skatt är det desto lättare att sätta svenska och utländska företag i relation till frågan. Att undandra skatt beskrivs av alla experter som ett större problem bland de utländska aktörerna. Ju längre bort rent geografiskt från Sverige företaget befinner sig i termer av säte och arbetskraftens ursprung, desto större ses risken för oegentligheter. Flera experter konstaterar torrt att det finns ytterst få incitament för utländska aktörer att göra rätt i Sverige på grund av så svag kontroll.

Varför skulle de [utländska] betala skatt? (G1)

Det ges även exempel på svenska företag som köps upp av utländska aktörer vilket beskrivs göras mer eller mindre för att kunna visa upp en svensk, och därmed underförstått en vit fasad.

Bland de utlandsägda finns en större andel med svartjobb än på de renodlade svenska. Men en del svenska är utlandsägda. ...De köper någon svensk som sätts som portalfigur. Många företag med svenskklingande namn har utländska ägare. Måste kolla alla varianterna av elände. (J2)

Vi ser de som har startat företag i Sverige med svenskt organisationsnummer, men som saknar svenska anställda beroende på vem som frågar. (F1)

Fuskar man här gör man inte rätt för sig hemma heller. (B1)

Vi kollar av mot utstationeringsregistret och det är sällan anmält och då vet inte svenska myndigheter att de finns här och då kan inte arbetsmiljöverket kontrollera. Och antagligen vet inte Polen om det heller. (G2)

3.3 SAKNAR KOLLEKTIVAVTAL

De flesta byggnadsarbetare finns på arbetsplatser som omfattas av kollektivavtal (antingen som anställda i ett företag som är medlem i en branschorganisation, i regel Byggförbundet, och omfattas då automatiskt av kollektivavtalet, eller också kan företaget ha tecknat ett så kallat hängavtal) men inte alla.

3.3.1 Hur stor andel av byggnadsarbetare i Stockholm, svenska eller utländska, bedöms arbeta i företag som saknar kollektivavtal?

Uppskattad omfattning

15-30 procent

Denna aspekt av arbetslivskriminalitet ses som ett problem med något mindre omfattning. Det som driver upp spannet är den utländska arbetskraften.

Tror inte det finns en enda svensk byggare som jobbar för mindre än kollektivmässiga löner. Alla som jobbar [med låg lön], även de som har avtal, de är tredjelandsmedborgare. (E1)

Precis som med illegal arbetskraft ses detta som ett problem som framförallt förekommer i vissa segment av byggsektorn, närmare bestämt inom ROT.

De företag som saknar kollektivavtal jobbar ofta åt privatpersoner. (B1)

När beställaren inte är ett byggföretag [om det är ett byggföretag är kollektivavtal ett krav] till exempel ÅF så försöker de ändå kräva kollektivavtal. De oseriösa utländska ser till att de har hängavtal och visar upp rätt papper. Sen gör de som de vill. Privatsektorn är i princip utan kollektivavtal. (A2)

Det är ett återkommande narrativ att den mest utnyttjade arbetskraften tas till Sverige för att mer eller mindre frivilligt inackorderas i industriområden. Flera experter har själva sett eller hört från andra att arbetarna låses in och fraktas till och från byggarbetsplatsen.

De företag som inte sköter sig sköter sällan nånting. Allt drivs på ett felaktigt sätt. Ofta utnyttjande av arbetskraften med dåliga villkor. I bästa fall fixas bostad. Industriområden kvällstid, när allt borde vara stängt, där bor det folk på madrasser på golvet. Arbetsgivaren drar in på lön eftersom de minsann håller den som arbetar med bostad. (G1)

Det finns inte ett industriområde idag som inte har en barack [där utländska byggare bor]. (E1)

Problemet beskrivs också i relation till underentreprenörer. I brist på tid beskrivs hur seriösa företag "blundar" och därmed släpper in aktörer de

annars inte skulle släppt in. På så sätt släpper ett bolag med alla papper i ordning in mindre nogräknade aktörer.

Sen kommer man till läget när man inte hinner med och då anlitas UE och då släpps på kontrollen. Får då in ett företag som inte har kollektivavtal eller samma regler. (I1)

Kollektivavtal är i fokus i denna fråga, men flera experter vill problematisera kollektivavtalets roll och sätta problemet i en större kontext med människor som luras till Sverige med falska löften och det beskrivs av en expert som ett "modernt slaveri" (D2).

Det är egentligen inte saknad av kollektivavtal som är huvudproblemet, det är ett humanitärt problem. (C1)

3.3.2 Hur stor andel av de som saknar kollektivavtal bedöms arbeta till löner som väsentligt understiger kollektivavtalsenlig lön, mindre än 50%?

Uppskattad omfattning

30-70 procent

Spannet är brett i denna fråga och anledningen är det som nämnts ovan, det beror på hur stor andel utländsk arbetskraft som är involverad. De arbetare som bedöms ha störst risk för att ha löner som väsentligt understiger kollektivavtalsenlig lön i kombination med utsatthet är framförallt tredjelandsmedborgare.

[Differensen mellan svensk och utländsk arbetskraft beror] dels på lägre lönenivåer i Litauen men också att de blir mer utnyttjade än svenska arbetare. I Sverige väljer man kanske att jobba svart, medan de som kommer från Belarus är här under andra förutsättningar och har blivit lovade nåt annat. Har ingen annan väg att gå. (C1)

De är inne fyra dagar och gipsar väggen – de är mongoler allihopa, de har inte en svensk bygglön. Tredjelands är en majoritet. (E1)

Det finns även experter som ser att de från utlandet som förändrar sin position på arbetsmarknaden genom att bli medlem i facket eller på annat sätt ändrar sin status hamnar i en ny typ av utsatthet.

Jag tror att det inte förekommer svenskar i den där situationen, eftersom så fort någon får tillstånd i Sverige, då blir förutsättningarna annorlunda och då är hen inte attraktiv för skräpbolagen. Då kan hen ställa krav och såna personer kan få svårt att få jobb. (G1)

3.4 HAR MEN FÖLJER INTE KOLLEKTIVAVTAL

Det finns företag som tecknat kollektivavtal men som inte följer dessa avtalsbestämmelser. Det kan vara genom att inte betala avtalsenlig lön, inte betala traktamente eller genom att inte leva upp till andra krav i avtalet. Det kan också ske genom att arbetsgivaren kräver att en del av lönen betalas tillbaka. Oavsett vilket så undrar vi i denna fråga om andel som inte följer kollektivavtal.

3.4.1 Hur stor andel av byggnadsarbetarna i Stockholm bedöms få en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?

Uppskattad omfattning

10-20 procent

Det bedöms som att det är en mindre andel som får en lön som väsentligt understiger kollektivavtalsenlig lön. I alla fall om man ser till den svenska arbetskraften.

Svenska arbetskraften skulle inte acceptera det. (D2)

Om det finns oegentligheter bland de svenska aktörerna beskrivs det som en konsekvens att osund konkurrens på marknaden så de "tvingas" fuska.

Många vill göra rätt, men då får de inte jobben. (D1)

Problematiken i denna fråga rör lön, och i flera intervjuer återkommer respondenten till att problematisera vad som egentligen menas med lön. Det som är lön på pappret behöver inte vara samma summa individen till slut har i sin hand. Det framhålls genomgående i intervjuerna att det finns en risk att om man vid kontroller enbart tittar på formella dokument kommer det ge intrycket av att allt är korrekt, det vill säga att merparten får den lön de ska ha enligt avtal även om så inte är fallet i praktiken.

Svårt att spåra om det ser bra ut på pappret. (F1)

Professionella skurkar ser till att de har avtal. (A2)

Respondenterna framhåller att det är genom att vara ute i verksamheten oegentligheterna syns, pappret ger inte nödvändigtvis en sanningsenlig bild. Istället återkommer liknande upplägg om hur man som aktör kan hålla sig undan kontroll. Här återkommer narrativet om den vita fasaden med en svart verksamhet bakom.

Finns en övertro att kollektivavtal löser problemet, finns exempel på företag med en seriös fasad... i konkurrens till andra där man vill se seriös ut. (I1)

Hur man undgår fack och myndigheter- då är ju grundkurs 1a att teckna kollektivavtal och så har du tio du anställer och betalar ok löner. Vi ser ju att det är så. (D2)

Krävs kollektivavtal för att ska få jobb, då arrangerar de nåt sånt, men lägger sig inte på löner som är svenska. (G2)

I intervjuerna problematiseras vidare hur formella kontrollsystem som finns på plats i värsta fall blir ett verktyg för de oseriösa att se seriösa ut.

Vad lägger man in i lön? De som finns i kollektivavtal som relaterar till vad du kostar, men de saknar säkert semestertillägg, pensionsavsättning, får inte betalt på röda dagar. (B2)

Alla trodde det löser sig när vi kräver kollektivavtal, kollektivavtal är en möjliggörare för illegala verksamheter. De frontar med företag med kollektivavtal men de som jobbar får betala tillbaka. Om de gnäller blir de hemskickade. (E1)

Samma person för samma resonemang om ID06:

ID 06 varit en möjliggörare, för har du det tros du vara grön.(E1)

3.4.2 Hur stor andel av byggnadsarbetarna i utländska företag verksamma i Stockholm bedöms arbeta för en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?

Uppskattad omfattning

70-80 procent

Precis som i frågorna ovan bedöms merparten av problemen med lön framförallt vara en realitet för de utländska företagen som är verksamma i Sverige.

[Som utländska arbetskraft i Sverige är] vet man inte riktigt hur det funkar, risken att bli utnyttjad är större och då blir det också större andel. (F1)

Återkommande beskrivs hur det under senaste åren finns alltför exempel på hur individer på ett företag samlar på sig arbetarnas kontokort för att göra ett gemensamt uttag vid bankomaten och därefter ge tillbaka enbart en del av den lön som anges på pappret.

Svenskar har ok lön, den lön de får behåller de, ingen skulle betala tillbaka. Mött folk som saknar kontroll över sitt lönekonto som får lönen i cash. Hur får du din lön blev en viktig fråga. Finns en ny kriminell grupp "gångare" som har som jobb att gå runt till bankomater och ta ut kontanter... Fanns inte för 10 års sen. (E1)

Att delar av lönen betalas tillbaka gör att utbetald lön som indikator på huruvida det går rätt till anses alltför trubbigt.

De [utländska grådassiga aktörerna] möter krav på arbetsmarknadsmässiga löner på pappret för att få arbetstillstånd. Ser ut som ett sjyst avtal på pappret men de betalar tillbaka under bordet. Det syns inte i våra kontroller. En sån person har alla papper i ordning. (G1)

Att man fått lönen är en sak, återbetalning eller betalar för madrass eller betala för skjuts till jobbet. (B2)

I och med allt ser rätt ut försvårar det för kontrollerande aktörer; myndigheter och arbetsgivare såväl som fack, att se och att komma åt problematiken. En

sådan problematik kopplar till lön. Att betala tillbaka lön till sin arbetsgivare är inte olagligt, men det finns klara tvivelaktigheter med ett sådant förfarande.

Där kan det vara så att de får 100 % men de betalar tillbaka 20 %. Där är det svårt. Det gråa är svårt för myndigheterna att följa upp. (J1)

Att företagen upprätthåller en vit fasad beskrivs som en realitet för hela branschen som drabbar även de större företagen.

I vredesmod har jag blivit kontaktad om ett bolag som lämnat in papper på arbetarna och så säger Migrationsverket att alla papper är skit. Större bolag är de som reagerar, de vill inte hamna i dålig dager, de vill inte hamna i media... De vill tro att det är sjyst, men de borde kontrollerat djupare. (G2)

De individer som beskrivs som boende i industriområden under dåliga villkor ses som brickor i ett spel där synen på människans värde är lågt och girigheten styr. Det återkommer också att organiserad brottslighet nämns som en aktör som drar i trådarna bakom kulissen. Och i samma andetag återkommer flera respondenter till den hotbild och risk för våld som finns, inte minst för de som är ute och genomför kontroller.

Om det är svart finns våld nära, det är undantagsfall [sett till alla byggen i Stockholm]. Men det finns. Det handlar om så mycket pengar. (J1)

Samma expert resonerar vidare om att det behöver finnas tid att kontrollera, och kontrollera mer än på ytan. Det vill säga gå bortom att det finns papper som ser ok ut, stämmer det som står på pappret med vad som sker ute på bygget?

Ta höjd i de projekten att det finns den tiden att kontrollera så det inte bara är billigt. (F1)

3.5 BRISTER I ARBETSMILJÖN

3.5.1 Hur stor andel av byggarbetsplatserna bedöms ha allvarliga arbetsmiljöbrister?

Arbetsmiljön som ytterligare ett perspektiv är en fråga där det råder stor samstämmighet bland de intervjuade. Inte så att de kan säga en siffra, men arbetsmiljön ses som ett lackmuspapper för huruvida det står rätt till med övriga risker eller problem i frågorna ovan. Arbetsmiljön är dessutom mer synlig än mycket av det andra.

Man ser när man kliver in på en arbetsplats om det funkar och om de har bra lön, eller inte. Det intrycket syns hela vägen i lönekuvertet. (D2)

Det är svårt att se hur stor andel som fuskar med skatten eller hur stor andel av arbetskraften som vistas illegalt genom att åka förbi en byggarbetsplats. Brister i arbetsmiljön ses däremot som relativt lätt att identifiera, avsaknad av fallskydd till exempel. Hittar man brister i arbetsmiljön kommer det enligt de intervjuade även finnas brister i övrigt. Anledningen är framförallt girighet, att upprätthålla en god arbetsmiljö kostar i tid och pengar.

Inte färre än de som håller på och fuskar i övrigt. Handlar om att försöka spara in på kostnader, kostar pengar att ha skyddsutrustning då fuskar man med det. (F2)

Slarvas det med arbetsmiljön slarvas det med övrigt, incitamentet är att tjäna pengar, då tar man inte fallskydd, man tar inte skor med stålhätta. Ser man brister i arbetsmiljön finns även brister i ekonomin. (J2)

När man går in på stort bygge, där Arbetsmiljöverket ser att allt funkar arbetsmiljömässigt, då får man sällan träff på arbetskraften, det går hand i hand. (G1)

4 DISKUSSION OCH SLUTORD

Fusk, kriminalitet, människor som tillskansar sig ekonomiska fördelar på bekostnad av andra är inget nytt inom bygg. Det är inte heller unikt inom bygg. Men, i intervjuerna ser flera respondenter att det hänt något under de senaste åren. En utveckling som gjort oegentligheterna grövre, mer sofistikerade och med nya kriminella bakgrundsfigurer. Oavsett omfattningen finns en oro bland de intervjuade att nuvarande situation får konsekvenser för bygg som bransch, som upplevs vara enormt utsatt av dagens situation präglad av vad som beskrivs som alltifrån osund konkurrens till ren kriminalitet och hot om våld.

Går det överhuvudtaget snart som ett svenskt byggföretag att bedriva verksamhet på ett sjyst sätt? (G1)

Det går åt helvetet [med branschen] om vi inte gör nåt. (D2)

Men, det handlar inte bara om en enskild bransch, problemet ses som betydligt större än så. Det som beskrivs i denna rapport anses orsaka följdverkningar på samhället i stort.

Det har alltid funnits folk som fuskat, men förr var det svennen som la in matta på lördagen för en liten peng som han sen investerade i en sommarstuga i Sverige. Men idag rinner det ut pengar rakt ut ur landet och det är nytt. (E1)

Det dränerar vår välfärd, vår trygghetsplattform. (F1)

Är det rimligt att vi ska ha det så här? Det är dyrt för samhället. (I2)

4.1 VAD BEDÖMS SOM VÄRST?

Att bedöma omfattningen av ett problem är en sak, men det kan ju tänkas att det finns problem som trots liten omfattning får så stora konsekvenser att det trots allt är värt att prioritera. I intervjurunda två fick respondenterna resonera kring vilken problematik som bedöms som värst, det vill säga med mest allvarliga konsekvenser. Det som återkom var illegal arbetskraft följt av undandragande av skatt.

Lyfta upp illegal arbetskraft specifikt. För det är grunden till problemet, finns inte tillgången då försvinner efterfrågan. (F2)

Det är människovärden vi pratar om, människohandel, modernt slaveri, låser in dem i fabrikslokaler, vad är det för människosyn? (D2)

Kombinationen utnyttja människor och därmed i princip konkurrera med löner som är omöjliga gör att seriösa företag får svårt att hålla sig vita. Men den sociala aspekten att utnyttja folk som är utsatta det är ett humanitärt större problem än att vi inte får in skatter. (C2)

Vi förlorar massa skatteinkomster som gör att sjysta företag går i konkurs. Förlorar skattebas och därmed välfärd. (G2)

4.2 VAD GÖRA?

Om verkligheten är så som den beskrivs ovan blir ju följdfrågan vad som kan göras åt det. Det är inte en enkel uppgift att hålla koll på en bransch och det beskrivs som än mer svårt när det är så många olika myndigheter som är involverade samtidigt som det beskrivs som att alltför många lägger allt hopp i att svenska modellen ska lösa det. Samtidigt inser alla att något måste göras, även om det är svårt att nå hela vägen.

Ja, visst det är svårt att hålla koll, men vi måste skapa regler, alternativet är otänkbart. (B1)

Eftersom problematiken består av många olika lager, den tar sig olika uttryck i olika delar av branschen och drabbar vissa mer än andra, finns det inte en lösning. Det är istället en kombination av åtgärder som lyfts i intervjuerna som möjliga vägar framåt. Det första handlar om att kontrollera kontrollen.

4.2.1 Kontroll av kontrollen

Det finns en hel del kontroller med syfte att ha kontroll över arbetskraften och säkra att det går rätt till både i upphandling, inköp och i verksamheten. Men, i intervjuerna återkommer experterna till att ifrågasätta vad blanketten egentligen säger. En respondent beskriver A1 blanketten³ som en "hittepåblankett" (I2) då den enligt hen och flera andra aldrig kontrolleras på riktigt utan mer "samlas på hög" hos ansvarig myndighet.

Om aktörerna, företagen såväl som myndigheterna, stannar vid att enbart kontrollera genom vad som står på ett intyg eller en blankett, då är experterna tydliga med att man inte har kontrollerat det man borde kontrollera – vad som faktiskt händer vid bygget.

Vi har ju avtalen och pappren och vad kan vi göra då, säger drakarna. De kan inte stanna vid pappret, måste vara på plats och titta. (F2)

Viktiga är det som sker på fältet, för det ger effekt. (J1)

Har vi 5000 bolag och myndigheterna kan kontrollera 20 och får fina handlingar [stannar de vid det] men handlingarna behöver inte vara korrekta för det. (A1)

Kontrollera bort det kan vi aldrig göra, men vi kan visa upp oss och göra vettiga grejer. (I1)

Samma respondent resonerar vidare om vad som är "vettiga grejer" och att det inte riktigt är där idag.

³ A1 är den blankett för den som arbetar i mer än ett land inom EU/EES eller Schweiz. Intyget visar vilket lands socialförsäkringslagstiftning hen ska omfattas av. A1 hanteras av Försäkringskassan i Sverige.

Om vi går till ett oseriöst företag och kontrollerar så märker de att vi inte gör något sen, det sker för lite följdåtgärder. (I1)

Dessutom beskrivs hur kontrollerna så som de är idag är relativt tandlösa och de aktörer som förstår hur de ska runda systemet har insett att om de "gör kontrollörerna nöjda så dyker kontrollen inte upp igen" (G2). Upplevd risk att åka fast behöver vara tongivande, det bedöms kunna ge effekt.

Så, då blir nästa fråga var kontrollerna ska sättas in för att ge mest effekt, både direkt och indirekt som avskräckande. Från intervjuerna går att utläsa att det finns vissa delar av bygg där problemen bedöms som mer omfattande, eller med mest allvarliga konsekvenser, och att det påpekas att det är där resurserna borde sättas in, till exempel vid arbetsintensiva moment, undvika tidspress genom att utforma avtalen vid offentlig upphandling annorlunda såväl som ge tid att göra kvalificerade bedömningar av inköp.

Byggföretagen är pressade i pris, många försöker men myglar på marginalen, men det är hanterbart...Sätt fokus på problemsegmenten. Lägg resurser där. (I2)

4.2.2 Myndighetssamverkan – ett steg i rätt riktning, men inte optimalt idag

I intervjuerna framkommer tydligt frågan om kontroll vilket beskrivs ovan, men vem ska hantera frågan om kontroll? Myndigheter? Parterna?

Myndigheter framställs som alltför bundna av sekretess vilket försvårar informationsutbyte mellan myndigheter, men det finns även stuprör inom organisationen och det upplevs som svårt att få gehör för frågorna om arbetslivskriminalitet inom och mellan de organisationer som har till uppgift att vara del i att kontrollera.

Under de senaste åren har initiativ som syftar till att få till mer effektiv myndighetssamverkan initierats. Sammantaget beskrivs arbetslivskriminalitet inom bygg som ett komplext samhällsproblem som inte lösas genom att enbart kontrollera löner, arbetstillstånd etc. Det resoneras om behov att skapa "en ny laguppställning" (I2)

Den myndighetssamverkan som initierats under de senaste åren ses av de intervjuade som något bra och steg i rätt riktning, men att inte är hela lösningen.

Olika GD lyder under olika ministrar. Vi har 4 olika myndigheter där man kan tolka samarbete på olika sätt. (J1)

En utmaning som återkommer är svårigheten att göra optimala insatser på grund av sekretessen mellan myndigheterna. Idag beskrivs insatserna som görs inom ramen för myndighetssamverkan som bättre i och med att alla är fysiskt på plats vid bygget samtidigt. På så sätt går det inte att säga att det här inte ligger på min myndighets bord, istället beskrivs hur man rent praktiskt kan ropa till sig berörd myndighetsrepresentant och ta tag i problematiken där och då.

Samtidigt påpekas att det finns relevant information som om den kunde delas kunde skapa bättre förutsättningar för att kontrollera där så behövs. Vilket i praktiken skulle kräva ändrade regler kring sekretess. I intervjuerna

ses inte minskad sekretess som något större problem, det finns en återkommande pragmatism att det handlar om att lösa ett samhällsproblem och skydda de utsatta individer som behöver skyddas.

Tycker vi övertolkar GDPR i många stycken, alla är så osäkra, så vi blir helt historielösa. Om vi samkörde mer [mellan myndigheter] skulle det helt klart underlätta jobbet, inte minst att vi vet att vi är ute på rätt ställen. Det är stora resurser att dra ihop oss så då är det ju bra om vi är på rätt ställe. (F1)

Vi kan inte påverka vilka objekt som kontrolleras vilket påverkar träffsäkerheten. (G1)

Arbetsmiljöverket bestämmer vilka objekt vi ska åka på fastän Skatteverket vet bättre vilka vi borde åka på. (C1)

Som nämnts ovan innebär myndighetssamverkan att flera myndigheter ska göra gemensam sak utifrån sina respektive mandat och uppgift. Hur uppdraget till respektive myndighet ser ut påverkar och även vilken kunskap eller inställning ledningen har till att arbeta med frågan. Hur ser kunskapsunderlaget ut som respektive myndighet utgår ifrån när de ska fatta beslut om insatser?

Tillsynssverige får ju på sig uppdrag att göra saker, men det borde vara med större eftertanke och förankring i verkligheten, det vill säga branschen. Vår ryggradsreflex blir att vi [som myndighet] ska visa snygga siffror uppåt. Leder till att vi inte tar tag i problemet på riktigt. (F2)

Det ska se bra ut i våra system. Våra traditionella utredningar om traditionella löner funkar inte längre. Vi ser tydligt att företagen upprätthåller en fasad. Har de som styr på [myndigheten] varit ute de senaste åren? (I2)

Men, det beskrivs också finnas utmaningar som kopplar till svårigheter att diskutera frågan inom en myndighet. I större myndigheter berör en komplex fråga som denna flera olika områden och i intervjuerna beskrivs arbetssätt som präglas av stuprör utan hängrännor.

Finns en distans mellan ledning [på myndigheten] och det operativa. Vi operativa uppfattas som knepiga av mellancheferna. Vi pratar olika språk, behöver mötas och träffas. (I2)

Samma respondent resonerar om att det saknas en bild av problemet består i vilket gör att insatserna riskerar halta.

Detta spänner över stora kompetensområden, vi är nog inte överens internt om problemet inom bygg. Om vi inte vet det kan vi inte ställa upp rätt lag, vi är inte ens med på planen. (I1)

En typ av olikhet kan identifieras i gränsen mellan det operativa och det strategiska.

Finns ett glapp mellan strategisk och operativ nivå. GD ser en större bild, så det blir olika bild, men en trappa måste städas uppifrån, jobbar man inte med inriktningen kommer det inte funka. (J1)

Många myndigheter har tappat fokus på kärnverksamheten ... vi har skapat en myndighetsstruktur, vi skapar jobb åt oss själva... Krävs att det finns folk med skinn på näsan för att inte vara rädd att vi inte kan nå resultat under mandatperioden. (F2)

4.2.3 Svenska modellen som verktyg?

Återkommande anledningar till att problematiken har den omfattning den har beskrivs som en konsekvens av en bristande kontrollapparat, en "naivitet" och en alltför stor tillit till svenska modellen och kollektivavtal. I flera intervjuer vädras en frustration över att allt i svensk byggsektor ska lösas mellan parterna och regleras med kollektivavtal. Det framkommer att den svenska modellen gjort att det finns en inställning att detta ska parterna lösa själva, vilket kan ha påverkan på vem eller vilka som ses som ansvarig att ta sig an frågan.

Vi är godtrogna och svenska modellen gör det lätt att utnyttja. Är det värt det här? Svenska modellen finns ju inte längre på svenska arbetsplatser. Vakna och gå ut och berätta om vad minimikostnad är.(F2)

Vi gömmer oss bakom den svenska modellen, parterna ska lösa det... Fackföreningar och Sveriges politiker har fått för sig att den svenska modellen och kollektivavtal ska lösa allt. EU har tänkt till och har bra krav på länderna, men Sverige lyssnar inte, för vi har ju svenska modellen med kollektivavtal. (A1)

Men de finns också de som ser att svenska modellen tappar i kraft på grund av förlorade skatteintäkter, men att modellen som sådan ändå har en styrka.

Slår sönder hela skattebasen, utan den finns inte den svenska modellen. (B1)

4.3 SLUTORD

Precis som det är svårt att veta exakt omfattning om arbetslivskriminalitet inom bygg är det inte enkelt att komma till rätta med problematiken. I intervjuerna återkommer flera till att det är bra att deras arbetsvardag synliggörs. Att medvetandegöra att problematiken finns och att den ser ut som den gör med påverkan på byggsektorn men även på samhället i stort ses som ett viktigt steg för att kunna lyfta frågan på den politiska agendan.

Syftet med denna rapport har varit att beskriva omfattningen av arbetslivskriminalitet inom bygg, men har genom det halkat in på stora samhällsutmaningar som handlar om människoexploatering, arbetet inom och mellan myndigheter såväl som synen på avtal och den svenska modellen. Förhoppningsvis är denna rapport inte slutet utan tillsammans med andra pågående insatser början på att medvetandegöra och synliggöra en problematik som påverkar samhället i stort både inom och utom Sveriges gränser.

5 BILAGA 1 INTERVJUADE EXPERTER

Kodning av experter

A1 och A2	Branschrepresentant
B1 och B2	Facklig representant
C1 och C2	Myndighetsrepresentant
D1 och D2⁴	Facklig representant
E1⁵	Myndighetsrepresentant
F1 och F2⁶	Myndighetsrepresentant
G1 och G2	Myndighetsrepresentant
H1 och D2	Facklig representant
I1 och I2	Myndighetsrepresentant
J1 och J2	Branschrepresentant

⁴ Intervju omgång två genomfördes som gruppintervju med H1. Svaren redovisas per intervjuomgång och inte per person.

⁵ Respondenten fick förhinder att delta i omgång 2

⁶ Omgång två är en gruppintervju med två personer från samma myndighet. Den ena personen kunde inte vara med vid omgång ett. Svaren redovisas per intervjuomgång och inte per person.

6 BILAGA 2 SPANNEN

Fråga	Spann omgång 1 (%)	Slutgiltigt spann (%)
Hur stor andel bedöms befinna sig på arbetsplats utan arbetstillstånd/illegalt?	5- 70	5-30
Hur stor andel svenska byggföretag bedöms undandra staten skatteinkomster på ett olagligt sätt?	3-75	10-30
Hur stor andel utländska byggföretag bedöms undandra staten, i Sverige eller hemlandet, skatteinkomster?	15-90	50-75
Hur stor andel av byggnadsarbetare i Stockholm, svenska eller utländska, bedöms arbeta i företag som saknar kollektivavtal?	10-30	15-30
Hur stor andel av de som saknar kollektivavtal bedöms arbeta till löner som väsentligt understiger kollektivavtalsenlig lön, mindre än 50%?	20-60	30-70
Hur stor andel av byggnadsarbetarna i Stockholm som har kollektivavtal bedöms få en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?	10-20	10-20
Hur stor andel av byggnadsarbetarna i utländska företag verksamma i Stockholm bedöms arbeta för en lön som väsentligt, minst 25%, understiger kollektivavtalsenlig lön?	40-90	70-80

VI ÄR WSP

WSP är en av världens ledande rådgivare och konsultbolag inom samhällsutveckling. Med cirka 48 700 medarbetare i över 40 länder samlar vi experter inom analys och teknik, för att framtidssäkra världen.

Tillsammans med våra kunder tar vi fram innovativa lösningar för en mänsklig, trygg och välfungerande morgondag. Så tar vi ansvar för framtiden.

wsp.com

WSP Sverige AB

121 88 Stockholm-Globen
Besök: Arenavägen 7

T: +46 10-722 50 00
Org nr: 556057-4880
wsp.com

